S. AVGVSTINVS THEOLOGORVM ARISTOTELES

SIVE

DE S. AVGVSTINI IN REBVS THEOLOGICIS AVCTORITATE

ORATIO

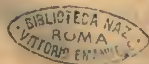
DICTA LVTET. PARIS. VI. NON. OCTOB.

CIↃ. IↃCLVI.

In Aula Theologica Collegij Claromontani

A Patre STEPHANO DECHAMPS *Societatis* IESV.

PARISIIS,
EX OFFICINA CRAMOSIANA.

M. DC. LVI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

S. AVGVSTINVS THEOLOGORVM ARISTOTELES.

ORATIO.

VM è Philosophiæ sinu digressus ad res Theologicas animum appellerem (Auditores ornatissimi) mihíque Aristotelem alium, qui arcana Christianæ religionis mysteria perscrutanti facem præferret, quærendum esse intelligerem: continuò venit in mentem Ludouici Cardinalis Arelatensis sapientissima vox, quâ in celeberrimo Basileensis Concilij theatro [a] *Sanctum Augustinum Theologorum omnium Aristotelem* esse pronuntiauit. Nam ex innumeris ferè Doctoribus, qui siderum instar nascenti, vel adultæ Ec-

[a] *Apud Æneam Syluium lib. 1. de gestis Concilij Basileensis.*

clesiæ illuxerunt; nullus est omnino, qui potiori iure eum inter Theologos principatum sibi vendicet, quem communis tot sæculorum consensus inter Philosophos Aristoteli concessit. Ac ne fortè quis existimet hanc orationem meam gratificari Caluino, & afflictam eorum causam subleuare, qui vt Augustini nomine ad spargenda pestiferæ nouitatis dogmata faciliùs abutantur, eum Catholicæ veritatis regulam esse contendunt: iam inde ab hoc aditu palam & apertè profiteor, me in texendâ adornandâque Sancti Augustini laudatione ita versaturum, vt nec verum illi decus eripiam, nec falsum & ementitum affingam. *Enimuerò* cùm à multis retro sæculis de Sancti Augustini auctoritate certatum sit inter eos, qui vel nimis illam extenuare, ac propemodum abiicere; vel exaggerare plus æquo, & in cælum tollere conati sunt: mediam quasi viam institisse, & vtrisque altercandi occasionem præcidisse videtur, qui *Sanctum Augustinum Theologorum omnium Aristotelem* appellauit. Quod vt liquidò appareat, & arcanus tam exquisiti, meditatíque elogij sensus euoluatur; duo sunt mihi hac oratione demonstranda: vnum est, Sanctum Augu-

ſtinum eodem iure Theologorum eſſe principem, quo Ariſtoteles ab omni propè memoriâ Philoſophorum princeps habetur: alterum, hinc adeo non effici Sanctum Auguſtinum Catholicæ veritatis regulam eſſe, vt contrarium potiùs manifeſtè colligatur.

Tria ſunt quæ glorioſum illud principis Philoſophorum nomen, & adiunctam illi auctoritatem venerationémque Ariſtoteli pepererunt: ſummum ingenium, quo cætera eruditæ vetuſtatis lumina facilè vincit: eximia & propè incredibilis doctrina, quâ tot diſciplinas vnus complectitur, quot ab aliis ſimul omnibus comprehendi vix poſſunt: & admirabilis quædam felicitas, ſeu potiùs Diuini numinis prouidentia, cuius ope ac veluti ductu quàm minimè, vt in tanta rerum obſcuritate, & humanæ mentis imbecillitate, hallucinetur & aberret. Summum fuiſſe Ariſtotelis ingenium, & communem mortalium ſolertiam longè prætergreſſum, [a] conſtans eſt opinio doctorum atque ſapientum. Nametſi apud veteres non ſatis explicata, nec perſpicuè diiudicata ſit illa controuerſia, quâ quæri pridem ſolet, quis inter Philoſophorum proceres ingenioſiſſimus extiterit: conſequentes tamen ætates tanto

[a] *Apud Fonſecam in proœmio metaph. c. 3.*

consensu ingenij palmam Aristoteli detulerunt; vt non vnius Auerrois, sed communis plurimorum sæculorum vox illa esse videatur, quâ Aristotelem [a] *humanæ intelligentiæ finem ac metam* appellat; aítque naturam in fingendo, elaborandóque eius ingenio perfectissimum industriæ suæ *specimen* edidisse.

[a] *Auerroes libro 3. de anima comm. 14. quod etiam refert Ægidius quodlib. 2.*

Satis tamen ad Philosophiæ principatum non erat [b] *immensa subtilitas*, & [c] *excellens* ac pæne [d] *diuinum Aristotelis ingenium*: nisi doctrina quædam egregia & singularis accessisset, quæ perpoliret illud disciplinis omnibus, & infinitâ rerum cognitione locupletaret. Accessit verò tam exquisita & copiosa, vt qui libros centum & viginti, quos ex [e] quadringentis summâ curâ ab illo elucubratis habemus, non desultoriè, sed diligenter & attentè peruolutarit: assensurus sit illud nobilissimis eius interpretibus, [f] *supra humanum captum* esse, & in [g] *maximis miraculis* numerandum, quòd cùm disciplinas omnes vnus amplectatur, perinde tamen in qualibet excellit, ac si in eâ duntaxat perdiscendâ excolendáque ætatem contriuisset.

[b] *Plin. l. 18. c. 34.*
[c] *S. Augustinus lib. 5. de Ciuitate cap. 12*
[d] *Cicero lib. 1. de diuinatione.*
[e] *Laërtius in Aristote.*
[f] *Ammonius in vita Aristotelis, quam præfixit interpretat. categor.*
[g] *Auerroes in proœmio physic.*

Quanquam, Aristotelem non tam egregia vis ingenij, & disciplinarum omnium

accessione cumulata doctrina; quàm felicitas quædam insignis, & mira Dei prouidentia, ad supremum Philosophiæ culmen extulit. Nam Christiani pariter ac profani Philosophi, qui eius doctrinæ vehementiùs addicti sunt atque consecrati, tum hoc admirantur præcipuè, quòd in peruestigandis enucleandísque naturæ arcanis minimè omnium à veritate deflexerit: tum id [a] Diuino muneri, & peculiari prouidentiæ ad eius studia ferè semper aduigilanti, atque ipsi quodammodo collaboranti tribuendum esse decernunt.

[a] *Apud Dandinum in præfat. libror. de anima.*

Age nunc porrò, si Philosophorum princeps iure merito Aristoteles habetur, quòd ad exploranda naturæ arcana tam eximiis ingenij, doctrinæ, ac Diuini etiam auxilij præsidiis instructus accesserit: quo inter Theologos numero S. Augustinum esse oportet, qui ad res Diuinas explicandas hæc eadem tam ampla, & exaggerata contulit; vt tantùm in singulis Aristotelem vincat, quantùm Aristoteles ipse aliis omnibus antecellit? Nam vt ab ingenio exordiar, ex quo prima litterati hominis commendatio ducitur, ego sic existimo: Aristotelem quidem profanorum om-

nium atque Philoſophorum; S. Auguſtinum verò mortalium planè omnium ingenioſiſſimum extitiſſe. Si leuior eſſet iſta vulgaríſque laus, ſatis ad fidem illi conciliandam videretur, perquàm ornata veterum ſcriptorum verba, quibus Auguſtinus [a] *Aquila* & veluti *Phœnix ingeniorum* appellatur, recitare : ſed cùm ampliſſima ſit, planéque ſingularis, ſolidioribus argumentis, nimirum Apoſtolicæ Sedis auctoritate, Sanctorum Patrum teſtimoniis, & multiplici ratione probanda eſt.

[a] *Apud Lancillot. lib. 3. de Vita S. Auguſt. cap 34.*

Audite igitur non oratorem de ſchola ambitioſo verborum apparatu tenuiſſima quæque exaggerantem; ſed veritatis arbitrum, Diuini numinis interpretem, Chriſtianæ religionis oraculum, & Romanæ Sedis Antiſtitem Martinum V. [b] *Vnus Auguſtinus*, inquit, *omnium Patrum, ſapientiúmque ingenia exhibet.* Quid ad S. Auguſtini acumen cæteris omnibus præferendum magnificentius dici, aut cogitari poteſt? Non tam ingenioſorum vertex appellatur, quàm ſumma atque compendium : nec præſtantiſſimis tantùm ingeniis anteire, ſed ex omnibus ſimul collectis,

[b] *Martinus V. in ſermone de tranſl. S. Monicæ. habetur in hiſtor. Auguſtiniana Toloſæ edita pag. 474.*

ctis, & veluti in vnum confluentibus componi perhibetur.

Ac prima quidem tam excellentis ingenij, & inter mortales omnes eminentis indicia tum dedit, cùm admodum adolescens, & vix vlla litterarum cognitione tinctus, reconditiores artes, & disciplinas per seipse, ac sua sponte celeriter arripuit. Sic enim Augustini propria est laus ista, vt de nemine vno memoriæ proditum sit, quod de se, non gloriandi, sed Diuini muneris prædicandi causâ, vir omnium modestissimus profitetur. Ait tantùm se [a] *intelligendi celeritate & discutiendi acumine* valuisse, vt adolescentulus non artes tantùm liberales, sed abstrusissima quæque Mathematicorum mysteria, *nullo hominum tradente intellexerit*. Parum est: Diuinum illud ingenium, vel cùm efflorescerect primùm, altiùs sese extulit. Aristotelis categorias, quàm spinosum, Deus immortalis! & implicatum opusculum! cum reliquis Dialecticorum argutiis, quæ subtilissimam mentis aciem præ tenuitate sua fugere solent, nisi figuris quibusdam illigatæ, sub oculis quodammodo à solerti præceptore subiiciantur, non modò *solus intellexit*; sed primo illo veluti contuitu penetrauit ea om-

[a] *Lib. 4. Confess. cap. vltimo.*

nia, quæ ab aliis, etsi ingeniosissimis, laboriosè duntaxat, & adhibitis interpretibus perdiscuntur. O singularem, & hactenus inauditam discendi, intelligendíque celeritatem! ô præstantissimum, & post homines natos longè acutissimum ingenium! de quo vsurpari verè potest, quod de suo Adeodato, nonnihil, vt fit, amori paterno indulgens, affirmabat,[a] *horrori mihi est illud ingenium*, vel ingenij potiùs *miraculum*, atque portentum.

[a] Lib. 9. Confession. cap. 6.

Verùm etsi primus ille exorientis ingeniorum solis fulgor, clarissima ætatum omnium lumina obscurârit: multò tamen splendidiores emisit radios, cùm adulta iam & corroborata luce meridianus effulsit. Enimuero ætate prouectior, tot latebras aliis intentatas, tot recessus humanis mentibus inaccessos penetrauit: vt peritissimus ingeniorum æstimator S. Thomas, quod ad perspicacem Diuini numinis solertiam commendandam à Propheta dicitur,[b] *Profunda fluuiorum scrutatus est, & abscondita in lucem produxit*, vni ex omnibus mortalibus Augustino accommodet, asserátque[c] *scrutatum esse profunda quatuor fluuiorum: scripturæ, creaturæ, culpæ, & gratiæ.* Quis enim profundum illud diuinæ gratiæ flumen, cu-

[b] Iob. 28. n. 1.

[c] S. Thomas sermone de S. Augustino.

ius altitudo ſuperiores Chriſtianæ religionis Antiſtites ab eo pertentando deterruerat, inueſtigauit?[a] *Præſtantiſſimus miniſter gratiæ Auguſtinus:* qui altiùs ſeſe in eius fontes immergens, ipſum quoque, ex quo profluunt, æternæ prædeſtinationis oceanum, quoad homini licet, explorauit. Quis immenſam peccati originalis voraginem, nobilitatam illam quidem mortalium omnium naufragiis, ſed nihilo minus humanis mentibus imperuiam ſcrutatus eſt?[b] *Abyſſus ſapientiæ Auguſtinus:* qui per naturæ vulnera, & hereditarias calamitates, à primo parente quaſi patrimonium quoddam iniquitatis in poſteros transfuſas, ad ipſum mali caput, fontémque peruenit. Quis natiuam creaturæ imbecillitatem, ipſúmque adeo eius nihilum, tot inexploratum ſæculis, planéque incognitum indagauit?[c] *Omnium reſerator Auguſtinus:* qui vt diuinæ gratiæ ſplendorem, cuius radiis perſtricta cæterorum acies hebeſcebat, propiùs cognouit; ſic creaturæ infirmitatem, quæ nimia obſcuritate ingenioſiſſimum quemque à cognitione ſua repellebat, penitus introſpexit. Quis denique difficillima ſacrarum litterárum loca, quibus incluſi tot myſteriorum fontes

a *Proſper epiſt. ad Ruffinum.*

b *Poſsid. ad Maced.*

c *Paulin. epiſt. ad Valer.*

[a] *Audax epist. 139. apud August.*

& abſconditi latebant, enodauit? [a] *Oraculum legis Auguſtinus:* qui ſubtiliori mentis acie per abdita, & aliis intercluſa permeans, penitiſſimos ſcripturæ ſenſus in lucem protulit; ſic vt Romanus Pontifex aſſerat, [b] *nihil pæne ex ſacris litteris poſſe niſi eo duce intelligi, nihil niſi eodem interprete explicari.*

[b] *Martinus V. in ſermone de Tranſ. S. Moni.a.*

Sed cur ego ſingulatim argumenta perſequor, quibus Auguſtinus velut apex quidam ingeniorum inter litteratos eminere, & cæterorum luminibus obſtruere demonſtratur? cùm & eum conſtet de qualibet quæſtione ſcribere ingreſſum, repentè æſtu quodam ingenij procul à terra abripi, & in altum à conſpectu omnium abſtrahi: & verò aures noſtras feriant voces iſtæ, quibus ſuperiora ſæcula ſic reſonant, vt ad omnem poſteritatem referantur: [c] *Auguſtinus omnes Eccleſiæ Doctores ingenio vincit incomparabiliter.*

[c] *Vincent. Bellou. ſpeculi doctrin. lib. 17. cap. 51. Iſidorus Hiſpal. lib. 8. origin. Hugo Victorinus didaſcal. lib. 4. cap. 24.*

Bene habet: eò iam Auguſtinum extulimus, vnde homini laborioſo & vigilanti facilis eſt ad ſummam doctrinæ laudem aſcenſus. Nam qui tantùm mentis acie valet, ſi non obſoleſcat in otio, ſed ſuum omne tempus ſtudiis impendat, longè omnes multúmque eruditionis varietate ac copiâ ſupera-

bit. Quantùm igitur in accurata rerum Theologicarum cognitione vnus inter omnes Augustinus excellit? qui cùm adolescens diuinum illud ingenium humanioribus primùm litteris, tum aliis artibus ac studiis, quibus ad maiora præluditur, commodasset: totum postea Theologicis rebus sic impertiit, vt per alias quidem disciplinas aliquandiu peregrinatus, in hac autem habitasse, ac veluti sedem & domicilium collocasse videatur. Neque verò vna tantùm hæc ratio summam fuisse in Augustino Theologicæ doctrinæ copiam ostendit: sed eódem conspirant argumenta omnia, ex quibus certa de hominis eruditione coniectura capi solet. Nam si hominis doctrinam ex earum rerum, quas optimè notas habet atque comprehensas, amplitudine metimur: quis Augustino de eruditione Theologica non concedat? cùm nullam huius doctrinæ partem eum fugisse testis sit perhonorifica illa, quæ pridem apud omnes increbuit, Volusiani sententia: [a] *Cùm ad Augustinum venitur, legi deest quidquid contigerit ignorari.* Iam verò si de alicuius eruditione existimamus ex libris, quos & omni cura limatos, & numero propemodum infinitos emisit in lucem:

[a] *Volusianus epist. 2. ad Aug. quæ est 2. inter Augustinianas.*

quis in Theologicis Auguſtino peritior? qui tam multa de fidei noſtræ myſteriis exquiſitè, planéque diuinitus ſcripta reliquit; eum vt veteres [a] *Chriſtianum Varronem voluminum magnitudine* appellent, dicántque tractatus illius omnes ne [b] *dinumerari* quidem poſſe, nedum attentè ac diligenter ab homine vno *perlegi.* Denique ſi ex hæreſum, quibuſcum aliquis ætate tota feliciter conflixit, ſubtilitate ac numero rectè colligitur, quanta ſit in eo ſacræ doctrinæ vbertas & copia: quis in omnibus Theologiæ partibus Auguſtino eruditior? qui Manichæorum laqueis extricatus, fanaticam illam quidem, ſed verſipellem admodum & incredibili principum ſuorum doctrinâ gloriantem hæreſim debellauit: qui vaferrimam Donatiſtarum ſectam totâ paſſim Africâ impunè graſſantem, leuioribus primùm opuſculis, ſic tanquam velitationibus, fregit; tum integris voluminibus, quaſi iuſtis præliis, attriuit penitus atque profligauit: qui naſcentem Pelagij hæreſim, & miris artibus atque præſtigiis Catholicos ludificantem, non iis tantùm diſſimulationis integumentis euoluit; ſed tergiuerſantem inſequi, & vires ſubinde inſtaurantem repetitis ictibus

[a] *Claudianus. Mamertus lib. 3. de ſtatu animæ.*

[b] *Ado in Martyrol. ad 5. Kalend. Septemb. Victor Vticenſis lib. 1 de perſec. Vandal. Iſidorus Hiſpal. lib. 6. originum. Poſsid. in vita S. Auguſt. cap. 18.*

confodere vſque eò non deſtitit, dum ad eius pedes debilitata & exanimis concideret: qui ſuperiorum temporum errores ferè omnes renaſcentes iterum, & vetera in Eccleſiam bella maiori fallaciarum apparatu renouantes exarmauit, iugulauit, deleuit: qui futuras etiam hæreſes multò antè peremit, quàm ex inferis emergerent; cùm ex eius ſcriptis, tanquam ex munitiſſimo [a] *armamentario* depromantur validiora tela, quibus errorum monſtra, ſimul ac prodeunt in lucem, configi ſolent: vt meritò à SS. Patribus [b] *hæreticorum malleus*, atque [c] *debellator*, & [d] *omnium quæ fidem turbare poterant hæreſum extinctor* appelletur.

Nemo eſt, opinor, qui poſt tanta ſummæ eruditionis argumenta mihi ſuccenſeat, percelebre illud elogium, & apud ſanctos Patres peruulgatum vſurpanti: [e] *Auguſtinus omnes Eccleſiæ Doctores ſcientiâ vincit*. Sed erit fortaſſe qui neget, ſingularem illi Diuinæ lucis copiam, & ſupremi numinis curam adfuiſſe, quâ opitulante, rarò admodum, pro tanta difficillimarum rerum varietate, aberraret. Næ ille vehementer fallitur, qui de Auguſtino ſic ſentit; cùm in ea re, quæ ad Theologorum principem omni laude cu-

[a] *Paulin. epiſt. 1. ad Aug.*

[b] *Sanctus Bernardus ſerm. 80. in Cant.*

[c] *Caſsiodor. lib. de diu. lect. cap. 22.*

[d] *Beda tom. 4. lib. de tabern. & vaſis.*

[e] *Iſid. Hiſpal. l. 6. origin. Hugo Victor. didaſc. lib. 4. cap. 14. Vincent. Bellou. ſpec. doct. lib. 17. cap. 51.*

mulandum maximè requiritur, tantùm aliis præstiterit, vt quæ in singulis animaduersa sunt Diuinæ illius prouidentiæ signa, in hoc vno & clariora, & collecta cernantur. Scio Thomam Aquinatem [a] tam copiosum è cælo lumen hausisse, vt perinde ac si ipsum veritatis solem intimis visceribus inclusum premeret, cum radiis toto pectore emicantibus pingi soleat: sed potiori quodam iure rutilans ille corporis habitus Augustinum decet; cùm Seuerus radiantem in eius pectore iustitiæ solem tremulis & conniuentibus oculis intuens, exclamet: [b] *viscera tua, viscera perfusa lumine veritatis, & refulgentia veritatem.* Non ignoro S. Bernardum, quòd instillatam potiùs à matre sapientiæ, quàm proprio labore comparatam doctrinam habuerit, ita vulgò depingi; vt nixus genibus, profluentem ex Virginis papillis sponte rorantibus lactis riuulum Diuinus Christi collactaneus ebibat: sed Augustinus nobiliori quadam specie, & ad cælestem doctrinæ suæ originem declarandam magis accommodata debet adumbrari; cùm persæpe inter Christi vulnera sanguine stillantia, atque Virginis mammas lacte manantes positus, & gemino illo liquore delibutus ac madens, diceret:

[a] *Molanus lib. 3. de Historia Sanctarum Imag. cap. 8.*

[b] *Seuerus epist. 37. inter August.*

diceret: [a] *hinc paſcor à vulnere, hinc lactor ab vbere.* Noui Gregorium Magnum, quòd ex Spiritus ſancti afflatu plurima ſcripſerit, [b] pingi cum aduolante cælitus columbâ, quæ aures eius vellat, & in eas neſcio quid inſuſurret: ſed auguſtiorem ſibi formam Auguſtinus vendicat, cùm ex grauiſſimo plurimorum Patrum teſtimonio, ita [c] *ſpiritu reuelationis illuminatus* fuerit, vt plerumque [d] *docente* ac veluti [e] *dictante Spiritu ſancto* ſcripſiſſe videatur. Certè non poterat mortalis homo in tantâ difficillimarum quæſtionum, quas primus enodauit, obſcuritate ac multitudine, non deerrare multò frequentiùs & incurrere: niſi lux aliqua cælo allapſa viam oſtendiſſet, & Diuina quædam manus nutantem ſubinde atque vacillantem ſuſtinuiſſet.

Cùm igitur Auguſtinus non admirabili tantùm ingenij præſtantiâ, & ſingulari doctrinæ vbertate; ſed Diuino etiam afflatu omnes Eccleſiæ Doctores facilè vincat: quis illi inter Theologos principatum non deferat eum, quem Ariſtoteles apud Philoſophos eſt adeptus? Atque eo facere id impenſiùs debemus, quòd res non ſemel præiudicata, & communi Theologorum Pa-

[a] *Valder. in theatro Relig. fol. 123. & 338.*

[b] *Ioannes Diaconus lib. 4. vita S. Gregory cap. 69. & 70.*

[c] *Paulin. epiſt. 249. inter Auguſt.*

[d] *Hugo Victorin. tom. 2. ſerm. 99.*

[e] *Paulin. epiſt. 35. inter Auguſt. Rupert. lib. 7. de oper. Sp. ſanct. cap. 19.*

trúmque consensu, ac ipsius etiam Ecclesiæ auctoritate, propemodum definita videatur. Sic enim pugnatricis Theologiæ parens Petrus Lombardus, sic Angelicus Doctor Thomas Aquinas, aliíque ab aliis profecti Theologi censebant: cùm Lombardus quidem ex vnis ferè Augustini sententiis opus illud concinnârit, cui tanquam stamini scholasticæ disputationes subteminis loco intexuntur: Aquinas autem[a] *Augustini vestigiis ingredi*, eúmque in seipso[b] *rediuiuum* ac spirantem exhibere conatus sit: alij verò ita pro se quisque Augustinum in doctrinæ suæ patronum ac veluti fundum asciuerint; vt Vincentius Ferrariensis affirmet, *eum instar habere*[c] *aurei candelabri*, quod omnia Theologiæ lumina *sustentet*. Sic etiam statuebant qui ante natam scholasticen pietatis & doctrinæ laude floruerunt: cùm ab iis Augustinus,[d] *Pater Patrum, Doctor Doctorum*,[e] *Sol* Theologorum appelletur. Sic ipsa quoque sensisse videtur Ecclesia; cùm vnum ex Sanctis Patribus Augustinum delegerit, cuius sententias oraculis suis frequentissimè insereret, cuius verbis plurima conciperet fidei decreta, cuius ore sæpissimè in Conciliis loqueretur. Ita[f] *Ecclesiæ lingua* post mor-

[a] *Vrban. V. in Bulla transl. Corp. S. Thom.*
[b] *Sixtus Senensis Bibl. l. 4.*
[c] *S. Vincentius Ferr. serm. de S. August.*
[d] *Possidius in epist. ad Maced.*
[e] *Remigius Antissiod. super 2. ad Corint.*
[f] *Petrus Damia. serm. 61.*

tem habetur Auguſtinus, qui dum viueret, [a] *Conciliorum* mens & *ingenium* dici meruerat.

At hîc neſcio quis obſtrepit mihi, & præ gaudio, ſui vix compos interpellare dicentem geſtit, atque in orationem meam inuolare. Sentio quid hominis ſit: nouæ ſectæ myſteriis initiatus eſt; ex principis ſui ſenſu omnes Auguſtini laudes interpretatur, méque hoc ipſo Catholicæ veritatis regulam in eo ſtatuiſſe putat, quòd Theologorum Ariſtotelem eſſe demonſtraui. Sed faxo vt intelligat longè ſecùs rem habere, atque hoc elogio Diuinam auctoritatem, quam Caluinianorum fœderati S. Auguſtino, contrà quàm ipſe [b] præſcribit, arrogant, labefactari. Quæ eſt enim, amabo, auctoritas illa, quâ pridem Ariſtoteles Chriſtianos Philoſophos ſibi deuinctos tenet? non ea profectò, quam apud [c] Arabes obtinebat, cùm abhinc annos propè quingentos, tanquam Philoſophiæ Deus, in quem [d] *nullus omnino error* caderet, Auerrois commendatione coleretur. Nam cùm per illud tempus Ariſtotelis nomen, quo Hiſpania tota perſonabat, vicinis in Galliis audiri cœpiſſet: veriti Eccleſiæ Præſules, ne ſi Pariſienſem in Aca-

[a] *S. Proſper carm. de ingratis.*

[b] *S. Auguſt. epiſt. 111. & lib. de dono perſeu. cap. 21.*

[c] *Franciſcus Patricius tom. 1. diſcuſſ. Perip. lib. 13.*

[d] *Auerroes in proœm. lib. 1. Phyſ. ſub finem.*

demiam eâ occaſione irreperet, parem ſibi apud aliquos conciliaret auctoritatem: tanto ſtudio ad intercludendum illi aditum incubuere, vt Concilium Senonenſe,[a] *Ariſtotelis Metaphyſicam comburi*; Cardinalis verò S. Stephani Apoſtolicæ Sedis legatus, etiam libros[b] *de naturali Philoſophia non legi*; & ſummus ipſe Pontifex Gregorius IX.[c] *Magiſtros artium libris illis naturalibus non vti*, mandauerit.

[a] Concil: Senon. an. Chr. 1209. cuius meminit Rigordus in vita Phil. Aug.

[b] Decretum Card. S. Steph. anni 1215.

[c] Conſtitutio Greg. IX. ad Vniuerſ. Parij. anno 1231.

Dum Ariſtotelis Philoſophia tot ignominiæ notis inuſta Pariſiis exularet, & qui vel leuiter eam attigiſſent,[d] hæreſis ſuſpicione aſpergerentur: commodùm adfuit[e] *auctor regnantis Ariſtotelis* (ſic à Luthero per contumeliam, ab[f] aliis verò per ſummum honorem S. Thomas appellatur) qui tum ſingulari ſolertiâ, tum Diuino quodam inſtinctu peruidens, quónam illa aduersùs Ariſtotelem Eccleſiæ decreta pertinerent; viam in eo conſectando iniuit illam, quam deinceps Chriſtiani Philoſophi, probante Apoſtolica Sede, & toto plaudente orbe Catholico tenuerunt. Nimirum ſummam in rebus Philoſophicis Ariſtoteli auctoritatem tribuit, at humanam duntaxat, & quandoque repudiandam: inhærendum ſibi eius

[d] Apud Henricum Gandau. lib. de ſcript. Eccl. cap. 24.

[e] Lutherus in confutatione ration. Latom. ſub finem.

[f] Canus lib. 10. de locis Theolog. cap. 5.

veſtigiis eſſe duxit, ſed quoad vis quædam maior aliò non vocaret: clariùs dicam, Ariſtotelem non Philoſophiæ Deum, ſed principem eſſe voluit, qui pro humanâ infirmitate obnoxius ſit errori, & à quo non impune tantùm, ſed etiam honeſtè quandoque diſcedatur. Vix hac conditione Philoſophorum in ſcholis, regnare Ariſtoteles cœpit: cùm ij ipſi, qui omni conatu obſtiterant, ne quam Cordubæ tyrannidem occuparat, Lutetiæ inuaderet, tam legitimum illi principatum ſuapte ſponte adiudicarunt. Nam & doctiſſimi Cardinales Apoſtolicæ Sedis legati, [a] Ioannes, Ægidius, & [b] Totauillæus, qui dilapſam Pariſienſis Academiæ diſciplinam nouis legibus aſtrinxere, ſic temperatæ Ariſtotelis auctoritati primas in Philoſophiâ detulerunt: & præſtantiſſimi Theologi, qui [c] ad 12. millia Ariſtotelis Philoſophiam editis in lucem commentariis expoſuere, nefas ſibi eſſe putauerunt, ab eo deficere, niſi cùm illud [d] vel Catholica fides, vel ratio coruſcante meridiano ſole clarior, vel communis Doctorum omnium conſenſus imperaret.

[a] *Decretum Cardinalium Ioannis & Ægidij, anno 1361.*

[b] *Decretum Cardinal. Totauill. an. 1452.*

[c] *Franc. Patricius tom. 1 Diſquiſ. Peripat. lib. 10. ſub finem.*

[d] *Ægidius in tractatu de erroribus Ariſt. & in 1. diſt. 1. p. 1. q. 1. a. 2.*

Hæc erat apud Chriſtianos Philoſophos Ariſtotelis auctoritas, cùm Ludouicus Car-

dinalis Arelatensis, in amplissimo Basileensium Patrum consessu *S. Augustinum Theologorum omnium Aristotelem* nuncupauit. Censebat igitur vir tantâ [a] *doctrinâ*, vt [b] *ad generalium Conciliorum gubernationem natus* diceretur, S. Augustinum non alia vnquam lege Theologorum in scholis regnasse, quàm quæ Aristoteli Christianorum gymnasia ingredienti est imposita. Atque eum verè id sensisse demonstrat vetus admodum, & iam inde ab ipsis scholastices incunabulis repetita consuetudo S. Augustinum easdem ob caussas Theologicis in rebus deferendi, propter quas Aristoteles in Philosophicis abiicitur.

[a] *Spondanus ad ann. 1438. num. 11.*

[b] *Æneas Sylujus lib. 1. de gestis Concilij Basil. pag. 25.*

Primùm enim vt Christiani *Philosophi* Aristotelem palam eiurant, si fidei decretis aduersetur: sic Theologi S. Augustinum apertè abdicant, si ab Ecclesiæ & Romanorum Pontificum sanctionibus dissideat. Nam vt præclarè, & ad frangendam Iansenianorum audaciam perquam appositè, Sanctus Thomas asserit, [c] *Auctoritas Ecclesiæ principaliter residet in summo Pontifice, contra cuius auctoritatem nec Augustinus, nec aliquis Sanctorum Patrum suam sententiam defendit.* Hinc est quòd nobilissimi Theologi, etsi fateantur S. Augustinum in ea fuisse opinio-

[c] *S. Thomas 2. 2. q. 11. a. 2. ad 3.*

ne, quæ paruulos originali peccato immorientes æternis ignibus addicit: contrariam tamen, quòd Innocentij III. decreto ſtabilita ſit, amplectuntur, aiúntque audacter ac liberè: [a] *in hoc non tenetur S. Auguſtinus.*

Deinde vt Philoſophi ab Ariſtotele diſcedunt, ſi manifeſta in eum ratio ex plurimorum ſæculorum experientiâ, vel aliunde accerſita pugnet: ſic Theologi eandem ob cauſam ab Auguſtino diſſentire, non modò licitum ſibi, ſed etiam neceſſarium arbitrantur. Cùm enim idcirco tantùm ſummis illis viris longè quàm aliis maior adhiberi fides debeat, quòd [b] *rationabiliùs ſint locuti:* plus profectò manifeſtæ rationi, quàm eorum auctoritati tribuimus: & [c] *quando*, inquit Abulenſis, *inuenitur ratio neceſſariò oſtendens contra Auguſtinum;* rationi potiùs quàm Auguſtino aſſentimur. Atque id vnâ voce docti omnes approbant, cùm Auguſtinum pugnantem acriter, [d] *nimis abſurdum* eſſe, & *nulla ratione credendum*, homines aliquos ex Adami ſtirpe prognatos *aduerſa pedibus noſtris calcare veſtigia*, eam ob rem non audiunt, quòd huic opinioni aperta ratio, & conſtanti plurimorum ſæculorum experientiæ innixa, refragatur.

[a] *Viguerius §. 6. de peccato originali poſt S. Bonauent. Scotum & Theologos ferè omnes.*

[b] *Ægid. in 1. d. 1. p. 1. q. 1. a. 2.*

[c] *Toſtat. parte 2. defenſ. cap. 85.*

[d] *S. Auguſt. lib. 16. de ciuit. cap. 9.*

Poſtremò, vt apud Philoſophos iacet auctoritas Ariſtotelis, ſi communis illi Doctorum omnium conſenſus opponatur: ſic apud Theologos repudiatur Auguſtinus, ſi Patres omnes aduerſantes habet atque repugnantes. Nam vt pridem à[a] Vincentio Lirinenſi ſapienter animaduerſum eſt, conſpirans ille ac pæne conflatus tot Doctorum conſenſus Diuinum aliquid redolet, quod ſingulari cuiuſlibet hominis auctoritati longè ſit anteponendum. Quo effato & manifeſto per ſeſe, & ex firmiſſimis Chriſtianæ fidei fundamentis deprompto, fretus Concilij Tridentini orator Epiſcopus Bituntinus fidenter exclamat: [b] *Abſit, vt propter vnius Auguſtini auctoritatem, à Sanctis Patribus & à ratione diſcedam. Diſplicerem & ipſi Auguſtino, ſi tot tantiſque reiectis Patribus illi vni adhærerem.* Eodem confiſi oraculo [c] Theologi perinſignes, ita fatentur S. Auguſtinum exiſtimâſſe mundum hunc aſpectabilem puncto temporis conditum, & ornamentis omnibus expolitum fuiſſe: vt hanc eius opinionem, quòd à communi Sanctorum Patrum ſenſu plurimùm abhorreat, reiiciant.

[a] *Vincentius Lirin. aduerſus hæreſ. cap. 39. 40.*

[b] *Cornelius Muſſus in cap. 5. epiſt. ad Romanos.*

[c] *Magiſter in 2. diſt. 12. S. Bonau. ibid. q. 2.*

Furit hac oratione meâ exulceratus inuerecundæ nouitatis fautor, Deúmque ac cæ-

lites omnes conteſtans, S. Auguſtini dignitatem violari, eiúſque auctoritatem indigniſſimè abiici vociferatur.

Sed quid ego in Auguſtinum peccaui, qui S. Thomæ Aquinatis, quem [a] Auguſtinus ipſe præcipuum doctrinæ ſuæ interpretem agnoſcit, ſententiam fideliter expoſui? qui clariſſimorum Theologorum, à quibus principis loco habetur, perpetuam atque conſtantem in eius doctrina quandoque deſerenda conſuetudinem candidè ac ſimpliciter retuli? qui Diuinam auctoritatem, quam ipſe ſibi abiudicat, tribuendam illi non eſſe demonſtraui? Quid eſt enim à me, vel ab iis quos appellaui, ad ſupremam illam auctoritatem Auguſtino detrahendam, dictum paulò liberiùs, quod non ſit ab eo ſæpius inculcatum? [b] *Neminem*, inquit, *velim ſic amplecti omnia mea, vt me ſequatur, niſi in iis in quibus me non errare perſpexerit. Nam propterea nunc facio libros, in quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi, vt nec me ipſum in omnibus me ſecutum fuiſſe demonſtrem.* Si quis noſtrûm de Auguſtino iſta dixiſſet, vt Ianſenianorum conuitiis vapularet! vt ab iis omni orationis diritate laceraretur!

Pergit tamen Auguſtinus: [c] *Noli meis litteris, quaſi ſcripturis canonicis, inſeruire.* Diſertè

[a] *Apud S. Anton. 3. p. hiſt. tit. 33. cap. 7. §. 12.*

[b] *S. Auguſt. lib. de dono perſeu. c. 21.*

[c] *Lib. 3. de Trinit. c. 1.*

id quidem: paulo tamen preſſiùs & anguſtiùs; copioſiſſimè alibi atque vberrimè: [a] *Neque enim*, inquit, *quorumlibet diſputationes, quantumuis Catholicorum & laudatorum hominum, velut ſcripturas canonicas habere debemus, vt nobis non liceat, ſaluâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare, atque reſpuere, ſi fortè inuenerimus, quod aliter ſenſerint, quàm veritas habet, Diuino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego ſum in ſcriptis aliorum; tales volo eſſe intellectores meorum.* Quàm hîc vereor, ne Auguſtinum ipſum violatæ per ſummam iniuriam auctoritatis ſuæ Ianſeniani poſtulent! Vnum certè obſtare videtur, quominus id faciant; quòd iſta de ſe non tam ex rei veritate, quàm ex ſingulari modeſtia, & animi demiſſione ſcripſiſſe [b] putent: abſque hoc foret, in eum reciderent maledicta omnia, quibus obruimur. Quanquam, ne iſtud quidem prætexere meritò poſſunt. Quamuis enim Auguſtinus nihil de ſeipſo dixiſſet: quod tamen generatim præſcribit, *Canonicis* duntaxat libris honorem iſtum *deberi*, vt nihil in iis *improbare atque reſpuere liceat*: ſatis eſt ad Diuinam illi auctoritatem, quam inuito atque repugnanti per vim obtrudunt, abrogandam.

[a] *Epiſtolâ tertiâ.*

[b] *Apolog. 1. Ianſ. art. 9.*

Atenim auctoritas tanta, quantam S. Augustinus, dum viueret, *Catholicis & laudatis* scriptoribus impertiendam negabat, illi ipsi post mortem accessit: cùm pluribus Ecclesiæ Romanæ decretis eius doctrina honorificentissimè consecrata est. Quis hæc audiens non existimet, Romanos Pontifices, Augustini volumina omnia, quanta quanta sunt, eorúmque sententias singulas, atque ipsos quodammodo apices Apostolicâ auctoritate comprobasse? Et istud tamen adeo non est factum, vt ne fieri quidem ad hanc diem potuerit. Cùm enim Ecclesia (sic ingeniosè [a] Tostatus argumentatur) de paucis ac breuissimis quæstionibus sententiam latura, plures quandoque annos, in iis ponderandis atque discutiendis posuerit: si vel vnum S. Augustini volumen, cum singulis eius pronuntiatis, ac vocibus probare & iudicio suo consecrare vellet, vix *anni ducenti* tam difficili & laborioso examini sufficerent.

[a] *Tost. defens. p. 2. cap. 81.*

Nihil agimus (Auditores) nouæ instruuntur machinæ, [b] armantur in nos celeberrima Concilia duo: quorum alterum [c] *S. Augustini opuscula recipit*, alterum [d] se *in omnibus sequi Augustinum* profitetur. O te versipellem atque fraudulentum, quisquis istud opponis! Cur enim dissimulas S. Augustinum vtrobi-

[b] *Epist. Abbatis ad Episc.*
[c] *Concil. Roman. 1. sub Gelasio.*
[d] *Synodus V. Collat. 5.*

que non appellari ſingulariter, ſed promiſcuè cum aliis Patribus, atque adeo cum Græcis, quos non leuioribus tantùm maculis aſperſos, ſed etiam atrâ Pelagianæ hæreſis fuligine decoloratos fuiſſe contendis? Deſine ergo communia hæc, ſparſáque in multos ſine diſcrimine vllo præconia ambitioſiùs venditare: atque hoc diſce, quod pridem [a] *mundi ſtupor*, [b] Alphonſus Toſtatus, & Pariſienſis Theologus [c] Ioannes Gerſon obſeruarunt: generali iſtâ & Patres omnes peræquè comprehendenti approbatione, non eam Auguſtino auctoritatem conciliari, quæ omnem ab eo ſuſpicionem erroris amoueat. Deſine & illa Summorum Pontificum oracula *nobis intentare*, quæ vnius Auguſtini ſic meminere, vt generatim duntaxat eius doctrinam admirentur ac prædicent. Cur enim hinc ſupremam illam Auguſtini auctoritatem colligas: cùm eam nolis Thomæ Aquinati deferre, quem, & Romanus Pontifex [d] *tot miracula feciſſe, quot quæſtiones*, & Chriſtus ipſe, [e] *bene ſcripſiſſe de ſe* generatim affirmauit?

Extorſimus tandem, vt ſingularem aliquam Auguſtinianæ doctrinæ approbationem Aduerſarius proferret: ſed quàm magnificè, quàm inſolenter illam oſtentat! dice-

[a] *Aub. Miræus in auctar. cap. 472.*
[b] *Toſtat. defenſ. part. 2 c. 83.*
[c] *Gerſon. tract. de examin. doctrin. cenſur. 1.*

[d] *Ioannes XXII. apud Gerſon. Parte 2. pag 511.*
[e] *Bulla canoniz. S. Thomæ.*

res eum fulmen aliquod librare, quo nos breui obterendos non dubitet. Quid cessas? ictum expectamus. Ais Romanos Pontifices, doctrinam Augustini de [a] *arbitrio libero, & gratia Dei* comprobâsse: & [b] *Romanam Ecclesiam eam sequi ac seruare.* Adde neminem ei Catholicum aduersari; subscribimus: adde hæreticos fore, qui contradixerint; assentimur. Quæcumque fuerit Augustinianæ de gratia doctrinæ, & quamlibet exaggerata laus, nostra commendatione vincetur: dummodo iisdem limitibus doctrinam illam, quibus est à Cælestino circumscripta, definias. [c] Is ex omnibus Augustini contra Pelagianos disputantis operibus, capita duntaxat nouem seligit, quibus Diuinam auctoritatem non ex Augustini nomine, sed ex superiorum Romanæ Sedis Pontificum sanctionibus arrogat. Tum eas addit voces, ad quas præposteræ illæ, ipsíque Augustino inuisæ laudes, & maligna iniquissimorum laudatorum consilia, sic tanquam ad scopulum allisa franguntur. Cætera scilicet neque *contemnere* se, neque *astruere* profitetur.

[a] *Hormisda epist. 7. ad Poss.*
[b] *Ioannes II. epist. 3. ad quosdam senat.*
[c] *Celestinus in ep. ad quosdam Galliarum Episc.*

Tot deiecti præsidiis Aduersarij, vnum habent quod exprobrare meritò videantur: eleuare nos Augustini auctoritatem, à quo do-

ctrinæ noſtræ malè metuimus: nolle in omni Theologiæ parte iudicem, quem in ea, de qua tandiu litigatur, aduerſarium nouimus. Aduerſarium! eum ſcilicet, cuius pridem ſententiis, atque auctoritate vnâ Ianſenium ſic[a] fregimus, vt tota eius ſecta nihil inſtruere defenſionis, ac ne hiſcere quidem contrà potuerit. Non igitur arbitrum reformido, quem patronum ſum expertus: ſed periniquum mihi videtur & minimè ferendum, vt qui ab Apoſtolica Sede damnati ſunt, ad Auguſtinum prouocent; & fumantem adhuc ex recenti Eccleſiæ anathemate opinionem probari poſſe Catholicis arbitrentur, ſi Auguſtini nomen illi prætendant. Qua in re vt Caluinum Eccleſiæ iudicium obiectâ S. Auguſtini auctoritate illudentem Ianſeniani; ita Catholicæ doctrinæ defenſores imitamur eos, qui hanc illi laruam fucúmque detraxerunt. Poſtquam enim flagitioſus hæreſiarcha ſua de gratia & libero arbitrio dogmata, quibus S. Auguſtini nomen inſcripſerat, Concilij Tridentini fulminibus obtrita ſenſit:[b] fremere, indignari, & phrenetici in morem exclamare cœpit, per ſuum latus Auguſtinum peti: Diuinam eius doctrinam, tot Conciliorum decretis, tot Romanorum Pontificum ſanctionibus, tot ſan-

[a] Toto libro 3. de hæreſi Ianſenianâ.

[b] Caluinus in Antidoto Concilij Trid. ad ſeſſ. 6.

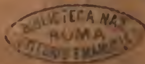
ctorum Patrum elogiis consecratam, explodi, sugillari, proscribi: stare se tam iniusto turpíque iudicio non posse; præsentem Ecclesiam sibi iniquam eiurare; humanam rationem, cuius se pondere oppressum & impietatis conuictum norat, quasi præstigiatricem auersari: Patres pæne omnes, quibus aduersum se conspirantibus resistere non poterat, Pelagianæ hæresis insimulare: vnum sibi Augustinum iudicem deposcere, vnius arbitrio litem omnem esse dirimendam. Quid ad hæc Catholicæ fidei vindices? quamuis Augustinum causæ suæ patrocinari non dubitarent, gauderéntque adeo vocari se ad illud tribunal, quod sponte erant appellaturi: non priùs tamen de Augustino verbum fecere, quàm inculcarent sæpius, eum non esse Catholicæ veritatis regulam; proinde [a] *etiamsi Caluino faueret, neminem fore sani iudicij, qui Patrem vnum aliis omnibus, & communi Christianorum consensui præferret.*

[a] *Sanctes Episc. Ebroic. in Arbitum Caluini fol. [illegible]. Cardin. Bellarm. in præf. de libero arbitrio.*

Quod si meritò est ab iis, citráque Augustini iniuriam factum, qui de gratia Dei & finitimis quæstionibus disputabant: quantò id à me vsurpari æquiùs potest, qui non in ea tantùm controuersia, in qua est eius auctoritas maior: sed in omni planè Theologia, cu-

ius in parte aliqua, cum veniæ præfatione, deſerendum eum eſſe nemo ſanus negauerit, principem mihi ducémque propoſui. Ita eſt (Auditores) Auguſtinum Theologiæ Ariſtotelem agnoſco: atque vt in Lyceo verſanti mihi, & de Philoſophia diſputanti magnus rerum naturalium auctor Ariſtoteles fuit: ſic in hoc Theologiæ ſacrario præcipuus mihi, ac ferme vnus rerum Diuinarum interpres Auguſtinus habebitur. Quamobrem cùm magnum opus *Auguſtini Theologiam* mecum ipſe mediter deſignémque iamdudum, & prima eius lineamenta his in ſcholis informanda videam: præmittendum neceſſariò duxi, quid ſit in Theologia S. Auguſtini auctoritati eo nomine tribuendum, quòd *Theologorum Ariſtoteles* nuncupetur.

FINIS.

Summa Priuilegij Regis Chriſtianiſſimi.

CAVTVM eſt auctoritate Regis, ne quis in ipſius regno librum qui ſic inſcribitur: *S. Auguſtinus Theologorum Ariſtoteles*, &c. quouis charactere, aut forma excudere, aut alibi excuſum vendere, alióve quolibet modo diſtrahere poſſit, intra viginti annos, computandos à die abſolutæ primæ editionis, præter Sebaſtianum Cramoiſy Regis ac Reginæ Architypographum. Qui ſecùs fecerit, mulcta eſt indicta, prout fuſiùs in diplomate regio continetur. Datum Pariſiis die 23. Octobris 1656. Sic ſignatum, De mandato Regis, CRAMOISY.